

Wrocław, 8 stycznia 2024 r.

Prof. UWr dr hab. Edyta Rutkowska-Tomaszewska
Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii
Uniwersytet Wrocławski

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

mgr. Dawida Rogozińskiego

pt. "Umowa ubezpieczenia jako instrument zabezpieczenia wierzytelności kredytowych", napisanej pod kierunkiem dr hab. Doroty Maśniak, prof. UG

W związku z powołaniem mnie w dniu 26 czerwca 2023 r. uchwałą Rady Dyscypliny Nauki Prawne Uniwersytetu Gdańskiego na recenzenta rozprawy doktorskiej mgr Rogozińskiego pt. „Umowa ubezpieczenia jako instrument zabezpieczenia wierzytelności kredytowych”, napisanej pod kierunkiem dr. hab. Doroty Maśniak, prof. UG, przedstawiam niniejszym jej ocenę.

1. Wybór obszaru badawczego i sformułowanie tytułu rozprawy doktorskiej

Pan mgr Dawid Rogoziński dokonał niezwykle trafnego wyboru obszaru badawczego. Problematyka podjęta przez Doktoranta w ramach rozprawy doktorskiej jest bardzo istotna z uwagi na powszechną praktykę wykorzystania w działalności kredytowej banków umowy ubezpieczenia jako formy zabezpieczenia wierzytelności kredytowych. Jej doniosłość wynika także z faktu, że w obszarze dystrybucji ubezpieczeń spłaty kredytów w ramach współpracy bankowo-ubezpieczeniowej (*bancassurance*) dochodzi do wielu nieprawidłowości i nadużyć wobec konsumentów (zwłaszcza w postaci stosowania klauzul abuzywnych, nieuczciwych praktyk rynkowych, a nawet *missellingu*) stwierdzonych nie tylko w Polsce. Zauważalne są także kontrowersje na tle stosowania rozproszonych regulacji prawnych o różnym charakterze prawnym, a także luki prawne w tym obszarze, które znalazły odzwierciedlenie w orzecznictwie sądów i innych organów ochrony.

Jak słusznie zauważył sam Doktorant, zwłaszcza przy udzielaniu długoterminowych kredytów jednym z podstawowych instrumentów zabezpieczenia jest umowa ubezpieczenia na życie kredytobiorcy lub ubezpieczenia majątkowego, podobnie zresztą jak i innych kredytów, wykorzystanie ubezpieczeń do zabezpieczenia wierzytelności jest powszechne. Dystrybucja ubezpieczeń w kanale bankowym w wielu krajach (m.in. w Wielkiej Brytanii), a także w Polsce, wygenerowała na szeroką skalę zjawiska, których efektem były stwierdzone

nadużycia wobec konsumentów, brak odpowiedniości i adekwatności tych produktów do ich potrzeb, wynikające także z asymetrii informacyjnej i kontraktowej. Z tych powodów konieczne były interwencje organów ochrony klienta na rynku finansowym zarówno w Polsce (najpierw Rzecznika Ubezpieczonych - a potem Rzecznika Finansowego, jak i Prezesa UOKIK), a nawet organów nadzoru nad rynkiem finansowym (w Polsce - Komisji Nadzoru Finansowego), ale także na szeroką skalę podejmowanych w Wielkiej Brytanii przez *Financial Ombudsman Services (FOS)*, *Financial Services Authority (FSA)* i jego następcę *Financial Conduct Authority (FCA)*.

Doktorant posłużył się w tytule rozprawy, jak i w treści pracy pojęciem „instrument zabezpieczenia”, choć wydawałoby się że „forma zabezpieczenia” jest bardziej odpowiednia. Jednak Autor stosuje ten zabieg w zamierzony, i jak sam wskazuje, „utarty w literaturze przedmiotu”, sposób oraz przekonująco uzasadnia taką potrzebę, którą jest: „objęcie rozważaniami wszystkich możliwych sytuacji, w których instytucja ubezpieczenia służyć może prawnemu zabezpieczeniu wiarytelności banku”. Chce w ten sposób wskazać na możliwość wzmocnienia pozycji banku - wierzyciela kredytowego poprzez objęcie go bezpośrednio ochroną ubezpieczeniową (jako ubezpieczonego), jak i wykorzystanie w tym celu samej wiarytelności o zapłatę odszkodowania bądź – w przypadku ubezpieczeń na życie – umówionej sumy pieniężnej.

Doktorant prowadzi wnikliwe badania, w ramach których zastanawia się także nad tym jakie warunki są konieczne, by analizowana instytucja ubezpieczeń spłaty kredytu dystrybuowana w kanale bankowym właściwie i skutecznie wypełniała swoją funkcję zabezpieczenia wiarytelności kredytowej, ale jednocześnie, uwzględniając ich specyfikę, zabezpieczała interesy pozostałych stron stosunków prawnych nawiązywanych w ramach *bancassurance*, a zwłaszcza kredytobiorcy - konsumenta.

Niewątpliwym atutem tej pracy jest zatem szeroka perspektywa spojrzenia na problem ubezpieczeń spłaty kredytów bankowych w ramach *bancassurance*, zarówno z perspektywy prywatnoprawnej i publicznoprawnej, z perspektywy - banku wierzyciela, jak i kredytobiorcy-konsumenta i ubezpieczyciela, z uwzględnieniem specyfiki współpracy bankowo-ubezpieczeniowej, rynku usług ubezpieczeniowych i bankowych i regulującego go prawa rynku finansowego (prawa usług finansowych), ochrony konsumenta, jak i instytucji cywilnoprawnych wykorzystywanych w obszarze dystrybucji ubezpieczeń spłaty kredytów w kanale bankowym.

Jest to podyktowane specyfiką prawa rynku finansowego, w tym prawa umów o usługi finansowe, która wymusza konieczność jej uwzględniania w relacjach umownych

nawiązywanych w zakresie świadczenia usług finansowych (w tym analizowanych kredytowych i ubezpieczeniowych). Doktorant, dostrzega tę naturę i zasadniczo dobrze ją rozumie, co odzwierciedla nie tylko stwierdzenie zawarte we Wprowadzeniu, że „przedmiot niniejszej rozprawy jest problematyczny”, ale także struktura rozprawy doktorskiej, jak i jej treść, zachowując przy tym, ze słusznych i zasygnalizowanych przez Niego względów, przewagę rozważań o charakterze prywatnoprawnym.

Taka szeroka perspektywa niewątpliwie pozwala na kompleksowe ujęcie badanego problemu ubezpieczeń spłaty kredytu dystrybuowanych w kanale bankowym dając pełny obraz tej instytucji prawnej. Jednocześnie jest sporym wyzwaniem badawczym i sam fakt podjęcia się jego przez Doktoranta tego ambitnego zadania badawczego zasługuje na uznanie oraz świadczy o dużych umiejętnościach badawczych. Poza tym, co warto pokreślić, Doktorant, „poradził sobie” całkiem dobrze z tym problematycznym oraz wymagającym wyjścia poza tradycyjne podziały prawa i schematy myślenia o nim, przedmiotem, czego nie zmieniają zgłoszone w niniejszej recenzji uwagi Recenzentki.

Autor postawił sobie za cel wykazanie, że umowa ubezpieczenia może stanowić użyteczny instrument służący zabezpieczeniu wiarygodności kredytowej, co jest możliwe jednak przy spełnieniu dodatkowych warunków, przede wszystkim poprzez usytuowanie banku -wierzyciela kredytowego w roli wierzyciela względem ubezpieczyciela. Ciekawym zabiegiem, który zastosował Doktorant jest sformułowanie celów i pytań badawczych szczegółowych, niezależnie od tych ogólnych, przy okazji omawiania struktury pracy w odniesieniu do każdego rozdziału pracy w ramach Wprowadzenia. Taki zabieg z pewnością świadczy nie tylko o dobrej znajomości badanej materii, ale także dużej szczegółowości i wnikliwości prowadzonych rozważań. Pozwala także uniknąć niepotrzebnych powtórzeń, mimo, że „naturalnie” wydawałoby się, że lepszym miejscem na jest ta część Wprowadzenia, która została przez Doktoranta zatytułowana jako: „Cele pracy i problemy badawcze”.

Podstawowym problemem badawczym, wokół którego prowadzone są rozważania w recenzowanej rozprawie, nawiązującą w sposób naturalny do celu, który w istocie pokrywa się także z postawią tezą badawczą jest: możliwość i konieczność wyodrębnienia w ramach ubezpieczeń kategorii ubezpieczeń spłaty kredytu (z uwagi na kryterium funkcjonalne), do katalogu których zalicza ubezpieczenia majątkowe wprost obejmujące ryzyko związane z niewypłacalnością kredytobiorcy, jak i inne ubezpieczenia (zarówno majątkowe jak i na życie), które dzięki wykorzystanym instrumentom prawa cywilnego stanowić mogą zabezpieczenie spłaty kredytu. Wskazuje jednocześnie, że trzeba je odróżnić od innych

instytucji i empirycznych wariantów ubezpieczeń finansowych dostępnych na rynku krajowym i europejskim.

Z tak sformułowanego celu, problemu i tezy badawczej wyłaniają się także sformułowane przez Doktoranta pytania badawcze, co także zasługuje na pochwałę, na które poszukuje odpowiedzi prowadząc rozważania w poszczególnych częściach rozprawy, a mianowicie:

- czy i jeśli tak, to jak specyfika ubezpieczeń spłaty kredytu i szczególnej sytuacji (faktycznej oraz prawnej), w której dochodzi do nawiązania stosunków ubezpieczenia w kanale bankowym, wpływa na sposób konkretyzacji ogólnych reguł dystrybucji ubezpieczeń?
- czy specyfika ta pozwala na stworzenie reguł szczególnego reżimu dystrybucji ubezpieczeń spłaty kredytu?
- czy umowa ubezpieczenia może być wykorzystana dla ustanowienia zabezpieczenia spłaty kredytu *sensu stricto* (wierzytelności kredytowej banku), a jeśli tak – to z wykorzystaniem jakich instrumentów prawa cywilnego dochodzi do takiego skutku i w jaki sposób kształtują się prawa i obowiązki stron stosunku zabezpieczenia?
- czy i jaka jest specyfika takiego stosunku zabezpieczenia i wpływu tej specyfiki na sposób wykonania umowy kredytu?

Tytuł rozprawy doktorskiej odpowiada obranemu obszarowi badawczemu, jest zgodny z przedmiotem rozprawy i jej treścią, a ponadto - jest sformułowany przez Autora prawidłowo, logicznie i przy zastosowaniu właściwych pojęć.

Doktorant podejmuje istotny problem badawczy, którego rozwiązanie ma doniosłe znaczenie tak dla teorii prawa, jak i praktyki jego stosowania. Jak słusznie zauważa we Wstępie (właściwie Wprowadzeniu, bo taką nawę nadał tej części rozprawy Autor), problematyka dotycząca ubezpieczenia spłaty kredytu, nie była dotychczas dość często poruszana w literaturze prawniczej w Polsce, a nawet w innych krajach i tym samym szeroko opisana oraz zbadana przez doktrynę, przynajmniej z perspektywy wszystkich zainteresowanych stron stosunków prawnych nawiązanych w ramach *bancassurance*, przynajmniej z tak szerokiej perspektywy, jaką zaproponował Doktorant, a uwzględniającej cztery obszary regulacyjne: prywatne prawo bankowe z koniecznymi aspektami publicznoprawnymi, prawa ubezpieczeń gospodarczych (prywatnych), „klasycznego” prawa cywilnego oraz prawa ochrony klienta (konsumenta). Jak sam zaznaczył posługując się cytatem „...nikt nie napisał jeszcze całej książki na temat ubezpieczeń spłaty kredytu”.

Wprawdzie nie brakuje pozycji traktujących o ubezpieczeniach, czy umowie ubezpieczenia w ogóle, a także dotyczących poszczególnych instytucji prawnych z nimi związanych a uregulowanych zarówno w kodeksie cywilnym, jak i w ustawie o dystrybucji

ubezpieczeń, czy też o zabezpieczeniach wiarytelności kredytowych, a nawet o pozycji kredytobiorcy usług kredytowych (w tym zwłaszcza kredytobiorcy konsumenta). Nie mniej - nie ma rozważań, które w sposób kompleksowy prezentowałyby całokształt regulacji prawnych, ze wskazaniem także na orzecznictwo i perspektywę prawnoporównawczą, a odnoszących się do ubezpieczeń spłaty kredytów jako zabezpieczenia wiarytelności kredytowych, w szczególności dystrybuowanych w kanale bankowym w ramach *bancassurance*.

Przedmiotem swoich badań w ramach rozprawy doktorskiej uczynił Autor przede wszystkim całokształt regulacji prawnych, o różnym charakterze dotyczących ubezpieczeń spłaty kredytów bankowych w Polsce, zarówno tych krajowych jak i unijnych, a nawet w pewnym zakresie w odniesieniu do niektórych poruszanych problemów – także regulacji wybranych krajów w ramach podjętych w rozprawie badań prawnoporównawczych (Niemcy, Wielka Brytania, Republika Południowej Afryki). Ponieważ regulacja prawna dotycząca ubezpieczeń spłaty kredytów jest rozproszona i zróżnicowana w swym charakterze prawnym, Autor przede wszystkim analizuje w pierwszej kolejności rozwiązania zawarte w zasadniczej dla tej materii aktualnie obowiązującej ustawie Prawo bankowe, ustawie o kredycie hipotecznym, ustawie o kredycie konsumenckich, kodeksie cywilnym, w ustawie o dystrybucji ubezpieczeń i ustawie o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej, ale także w nadzorczych i branżowych aktach *soft law*. Doktorant dokonał zatem oceny regulacji prawnej nie tylko w ujęciu teoretycznym, ale także przez pryzmat jej praktycznego stosowania, wskazując także na potrzebę i kierunki jej zmiany w celu właściwego zabezpieczenia interesów wszystkich stron stosunków prawnych nawiązywanych w ramach *bancassurance* w odniesieniu do będącej przedmiot podjętych instytucji ubezpieczenia spłaty kredyt, w tym także kredytobiorcy jakim jest konsument.

Takie ujęcie tematu świadczy o jego nowatorstwie a jednocześnie pozwala w sposób całościowy, kompleksowy i interdyscyplinarny (zarówno z punktu widzenia teorii, jak i praktyki, z punktu widzenia prawa, z niezbędnymi elementami ekonomii i socjologii), z perspektywy prywatnoprawnej i publicznoprawnej, z perspektywy prawa krajowego, unijnego z elementami porządków prawnych wybranych krajów (Niemcy, Francja, Wielka Brytania, RPA) w niektórych obszarach.

Autor swoje rozważania prowadzi w logicznym porządku prezentując kolejno poszczególne i istotne dla realizacji postawionych celów (głównego i szczegółowych), sformułowanych pytań badawczych, problemy. Rozdział pierwszy ma charakter tła dla dalszych rozważań i uwag wstępnych porządkujących a dotyczących dystrybucji ubezpieczeń

splaty kredytów, a w trzy kolejne są wnikliwą analizą regulacji prawnych dotyczących konstrukcji zabezpieczenia spłaty kredytu z umowy ubezpieczenia w ogóle, jak i dwóch typów ubezpieczeń wykorzystywanych jako zabezpieczenie spłaty wierzytelności kredytowych: umowy ubezpieczenia na życie i umowy ubezpieczenia majątkowego, z koniecznym odniesieniem do regulacji unijnych w tym obszarze, jak i do porządków prawnych innych wybranych krajów.

Z tych powodów, przedmiot badań objętych recenzowaną rozprawą doktorską jest doniosły, a tym samym wybór tematu ocenić należy pozytywnie. Podkreślić trzeba także jego aktualność, zarówno dla teorii, jak i praktyki stosowania przepisów regulujących tę kategorię analizowanych przez Doktoranta ubezpieczeń. Sama zaś praca jest ona kompleksowym opracowaniem z zakresu ekonomicznej analizy prawa, popartej także bogatym orzecznictwem, materiałem empirycznym (w postaci wzorców umów funkcjonujących w obrocie bankowo-ubezpieczeniowym w latach 2004-2022, jak i indywidualnych umów stosowanych przez największe banki komercyjne i ubezpieczycieli pozyskanych z akt spraw i *Internetu*) dotyczące „problematycznego” (bo niejednorodnego) przedmiotu” (jak sam go określił we Wstępie Autor), jakim jest ubezpieczenie spłaty kredytów w kanale bankowym.

2. Ocena merytoryczna rozprawy doktorskiej

2.1. Struktura rozprawy doktorskiej

Rozprawa doktorska mgr. Dawida Rogozińskiego, poza Wprowadzeniem (s. 12-24), Podsumowaniem oraz wnioskami *de lege ferenda* (s. 275-284) i obszernym wykazem zróżnicowanych materiałów źródłowych -Bibliografią (s.285-318), obejmuje 4 obszerne rozdziały: 1 – „Dystrybucja ubezpieczeń spłaty kredytu” (s. 25 – 113); rozdział 2 „Konstrukcja zabezpieczenia spłaty kredytu z wykorzystaniem umowy ubezpieczenia” (s. 114-166); rozdział 3 – „Umowa ubezpieczenia na życie jako instrument zabezpieczenia spłaty kredytu” (s.167-219); rozdział 4 – „Umowa ubezpieczenia majątkowego jako instrument zabezpieczenia spłaty kredytu” (s.220-274);

Taki sposób podzielenia rozprawy doktorskiej jest zabiegiem zasadniczo słusznym i zgodnym z przyjętą koncepcją wprowadzie kompleksowego ukazania problemu ubezpieczeń spłaty kredytów, jednak z dominującym spojrzeniem z perspektywy prywatnoprawnej. Co istotne, pozwala na realizację zamierzonego celu badawczego głównego i szczegółowych oraz udowodnienie postawionej tezy głównej i udzielenie odpowiedzi na sformułowane pytania (badawcze główne i szczegółowe). Poza tym, przyjęta przez Autora konstrukcja rozdziałów

współgra z „Wnioskami końcowymi i postulatami *de lege ferenda*” dotyczącymi całości przeprowadzonych w rozprawie rozważań i zamieszczonym na jej końcu.

Zasadniczo nie mam uwag co do struktury pracy i podziału treści merytorycznych. Nie mniej, pozwalam sobie na zgłoszenie w tym miejscu pewnych uwag.

Jeśli idzie o strukturę pracy, pozytywnie oceniam fakt, że Autor przyjął w całej pracy jednolitą koncepcję zasadniczo trójstopniowego podziału każdego z rozdziałów. Zadał także zasadniczo o proporcjonalny jego podział (z wyjątkiem rozdziału 1, nadmiernie rozbudowanego w stosunku do pozostałych trzech) biorąc pod uwagę objętość stronicową każdego z nich, co niewątpliwie jest godne podkreślenia. Szkoda, że nie wyodrębnił jednolicie w każdym z nich uwag wprowadzających i podsumowań. Wyodrębnienie w każdym rozdziale uwag wprowadzających i podsumowań, a tym samym pokreślenie istotnych kwestii „na wejściu” i wyjściu”, niewątpliwie sprzyjałoby zachowaniu przejrzystości i staje się już standardem w pracach doktorskich także. Zamieszczenie w każdym rozdziale podsumowania najważniejszych kwestii poruszanych w każdym z nich jest szczególnie cenne gdyż stanowi syntetyczną rekapitulację przeprowadzonych w nim badań. Tymczasem podsumowania występują jedynie w niektórych mniejszych jednostkach podziału tekstu (np. 4.4.4; 7.7.6; 8.8.5).

Na uwagę i pozytywną ocenę zasługuje także to, że Autor dokonał wewnętrznego podziału „Wprowadzenia” na mniejsze jednostki, co także odzwierciedla spis treści. Wyodrębnił: „Uzasadnienie problematyki rozprawy”, „Cele pracy i problemy badawcze”, „Struktura pracy, cele szczegółowe”, „Metody badawcze”. Wskazuje to niewątpliwie wprost na wymagane i oczekiwane elementy treści tej części dysertacji, jako wstępu do całości rozważań, ale także wpływa na jego jeszcze większą przejrzystość i klarowność. Zastanawiać może brzmienie tych tytułów i fakt, że Doktorant wyodrębnia „Cele pracy i problemy badawcze” a zaraz po tym „Strukturę pracy i cele szczegółowe”, zamiast cele szczegółowe zawrzeć w ramach celów pracy po prostu. Poza tym, w tytule nie ma wprost wyartykułowanej tezy, mimo że została ona sformułowana w ramach wyodrębnionej części: „Cele pracy i problemy badawcze” i właściwie została niemalże „scalona” z celem.

W rozprawie doktorskiej mgr. Dawida Rogozińskiego występuje pełna zgodność spisu treści z zakresem treści poruszanych w wyodrębnionych częściach pracy.

Wskazane przez Recenzenta uwagi dotyczące drobnych niedociągnięć w konstrukcji rozprawy, choć nieznacznie mogą zakłócać jej odbiór, nie mają jednak wpływu na niewątpliwie wysoką jej wartość merytoryczną i walory naukowe. Gdyby ich jednak nie było, byłaby ona jeszcze bardziej przejrzysta i czytelna w odbiorze, a poza tym - mogą być one

uwzględnione na etapie przygotowania rozprawy do publikacji, na co z całą pewnością zasługuje i do czego Recenzentka zachęca.

2.2. Treść rozprawy doktorskiej

Wstęp nazwany przez Autora Wprowadzeniem, zawiera, jak już wskazano, wymagane i oczekiwane elementy treści tej części rozprawy doktorskiej, a więc ogólne nakreślenie tematu pracy, jego doniosłości oraz potrzeby podjęcia problematyki, stanu dotychczasowego dorobku nauki w tym obszarze, metody badawcze oraz cel pracy i tezy badawcze, co zasadniczo znalazło odzwierciedlenie w wyodrębnionych przez Autora jednostkach i opatrzonych tytułami w ramach wewnętrznej jego struktury.

Głównym celem rozprawy, zgodnie z umieszczoną we Wprowadzeniu (s.16-17) zapowiedzią samego Autora, było, wskazanie na możliwość wyodrębnienia jako odrębnej kategorii ubezpieczeń – ubezpieczenia spłaty kredytu, na postawie analizy regulacji prawnych, orzecznictwa, badań prawnoporównawczych i empirycznych. Doktorant dokonał konkretyzacji głównego celu badawczego poprzez sformułowanie celów szczegółowych przypisanych do każdego z wyodrębnionych rozdziałów oraz szeregu szczegółowych pytań (problemów) badawczych, na które poszukiwał odpowiedzi w toku prowadzonych rozważań. Sformułował także tezę badawczą, która została udowodniona.

Aby zrealizować zamierzone cele badawcze rozprawy, Autor przedmiotem badań uczynił przepisy prawa polskiego i w niezbędnym zakresie prawa unijnego oraz w wybranych obszarach w ramach badań prawnoporównawczych przepisy niektórych krajów (Niemcy, Wielka Brytania, Republika Południowej Afryki), wyznaczające ramy prawne regulacji ubezpieczeń spłaty kredytu, orzecznictwa sądów, a także działań podejmowanych przez inne organy ochrony właściwe dla rynku finansowego.

Doktorant właściwie zastosował i prawidłowo dobrał metody badawcze, które zostały określone także we Wprowadzeniu. Oprócz tradycyjnych dla rozpraw z zakresu nauk prawnych metody dogmatycznej, analizy orzecznictwa, w koniecznym i odpowiednio przez siebie uzasadnionym zakresie zastosował także metodą prawnoporównawczą. Gdy idzie o ocenę zastosowanych przez Doktoranta w rozprawie metod badawczych, słusznie, że posłużył się najbardziej adekwatną z oczywistych względów metodą dogmatyczną, opartą na językowo-logicznej analizie obowiązujących przepisów prawa regulujących ubezpieczenia spłaty kredytów. Zastosował także metodę empiryczną poprzez analizę wzorców umów funkcjonujących w obrocie bankowo-ubezpieczeniowym w latach 2004-2022, jak i indywidualne umowy w tym obszarze stosowanych przez największe banki komercyjne i

ubezpieczycieli w oparciu o akta spraw sądowych oraz informacje w sieci Internet.

Niewątpliwym atutem tej rozprawy doktorskiej są akcenty prawnoporównawcze z odwołaniem do systemów: brytyjskiego, niemieckiego i RPA, umiejętnie wplecione w rozważania dotyczące poszczególnych instytucji prawnych i problemów związanych z dystrybucją ubezpieczeń spłaty kredytu w kanale bankowym oraz charakterem prawnym stosunku zabezpieczenia wierzytelności kredytowych z wykorzystaniem umowy ubezpieczenia, które stanowią uzupełnienie dla rozważań na temat regulacji polskich. Prezentują one rozwiązania funkcjonujące w kilku wybranych państwach, co pozwoliło na spojrzenie z szerszej perspektywy na kształt regulacji i problemy praktyczne z nimi związane w Polsce i sformułować wnioski. I choć Autor swoje rozważania prowadzi odnosząc je do systemu prawa w Polsce, to jednak, w niektórych fragmentach przy okazji prezentowania niektórych instytucji prawnych prawa ubezpieczeń, wskazuje do rozwiązań prawnych w zakresie *bancassurance* funkcjonujących w kilku wybranych państwach. Zastosowanie metody prawnoporównawczej, pozwoliło na spojrzenie z szerszej perspektywy na kształt regulacji przyjętej przez ustawodawcę polskiego, a jednocześnie na wskazanie prawnych instrumentów regulacji dotyczących rynku *bancassurance* w innych krajach, możliwych do implementacji do prawa krajowego.

Wprowadzenie w sposób wręcz modelowy ujmuje zatem wszystkie elementy niezbędne w tej części rozprawy doktorskiej. Dodać należy, że rozprawa doktorska powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. Już lektura „Wprowadzenia” pozwala na stwierdzenie, że Doktorant potrafi zidentyfikować problemy naukowe, postawić właściwe pytania badawcze, a także sformułować trafną tezę główną.

Gdyby chcieć zgłosić jakieś uwagi o charakterze merytorycznym do treści rozprawy, to zabrakło mi we Wprowadzeniu, rozważań podkreślających specyfikę dystrybucji ubezpieczeń w kanale bankowym w ramach współpracy bankowo-ubezpieczeniowej, wynikającej z tworzenia grup kapitałowych w postaci holdingów czy konglomeratów i jej wpływu na konstrukcję umowy kredytu i umowy ubezpieczenia jako instrumentu zabezpieczenia wierzytelności kredytowej. Z uwagi na to, że rozdział 1 na tle pozostałych trzech jest najbardziej rozbudowany objętościowo a we Wprowadzeniu warto byłoby niektóre wątki wskazać lub zasygnalizowane przez Autora mocniej wyeksponować, można byłoby go „odchudzić” poprzez przeniesienie niektórych rozważań o charakterze wstępnym do Wprowadzenia. W szczególności dotyczy to tych zawartych w podrozdziale 1.1 (a zwłaszcza 1.1, 1.2, 1.3)

Poza tym, zabrakło mi także we Wprowadzeniu wskazania specyfiki prawa umów o usługi finansowe, do których należą przepisy zarówno w wymiarze krajowym, jak i unijnym regulujące zarówno umowę kredytu, jak i umowę ubezpieczenia, czy odpowiednio usługi kredytowe i usługi ubezpieczeniowe, a w jego ramach prawa ochrony klienta (konsumenta), jak i wynikającej z potrzeby jego ochrony skutków dla koniecznej regulacji współpracy bankowo-ubezpieczeniowej (zjawiska *bancassurance*). Wyrazić należałoby także ubolewanie, że we Wprowadzeniu Doktorant nie zdefiniował zjawiska *missellingu* w ogóle i nie nakreślił obszaru i przejawów jego występowania na rynku finansowym, także z odniesieniem do analizowanych ubezpieczeń, jako omawianego w dalszej części rozprawy zjawiska, które ujawniło się na dużą skalę w Wielkiej Brytanii przy okazji dystrybucji ubezpieczeń spłaty kredyt właśnie, które potencjalnie może wystąpić lub wystąpiło w innych krajach. Szkoda także, że Doktorant wspominając we Wprowadzeniu o zakończonych (według stanu na maj 2023 r.) pracach nad nową wersją Rekomendacji U, której projekt, jak sam zaznaczył, niesie sporo zmian dla sposobu dystrybucji ubezpieczeń w sektorze bankowym, w tym w zakresie ubezpieczeń spłaty kredytów, nie rozwinął nieco tej myśli i nie wskazał chociażby kierunku tych zmian oraz sygnalizacyjnie zasadniczych nowych rozwiązań. Celem zgłoszonych przez Recenzentkę uwag co do poszerzenia treści Wprowadzenia jest wskazanie na konieczność „zarysowania” we Wprowadzeniu wszystkich istotnych „wątków” (o których mowa w dalszej części w treści rozprawy) jako tła ukazującego całe spektrum problemów i ich bogactwo – „pełny obraz” do dalszych analiz podjętych przez Doktoranta. Pozwoliłoby to także na zachowanie większej przejrzystości i nakreślenia szerszego, niż to uczynił Doktorant, tła do dalszych rozważań w poszczególnych rozdziałach dysertacji.

Rozdział 1 recenzowanej dysertacji zasługuje na pozytywną ocenę. Stanowiąc tło do dalszych rozważań, prezentuje problematykę dystrybucji ubezpieczeń spłaty kredytów. Celem jego badań przeprowadzonych w tym rozdziale w tym rozdziale jest ustalenie specyfiki tej sytuacji dystrybucyjnej banku występującego w potrójnej roli w stosunkach prawnych ramach *bancassurance* na skutek wykorzystania umowy ubezpieczenia jako instrumentu zabezpieczenia wiarytelności kredytowej. Doktorant konsekwentnie i zasadniczo wnikliwie prowadzi rozważania prezentując kolejno istotne kwestie jak zjawisko *bancassurance* i jego rolę w procesie zawierania umów kredytu, istotę ryzyka w działalności kredytowej banków i związanych z nim wymogów zarządzania nim ze szczególnym uwzględnieniem – oceny zdolności kredytowej i prawnych zabezpieczeń spłaty wiarytelności. Niezwykle interesujące są także wnikliwe i wzbogacone o badania empiryczne rozważania dotyczące roli banku w procesie dystrybucji ubezpieczeń spłaty kredytu i jego sytuacji prawnej (kredytodawcy,

pośrednika ubezpieczeniowego i uprawnionego do świadczenia), z uwzględnieniem także jego pozycji na rynku finansowym w ogóle - jako profesjonalisty i instytucji zaufania publicznego. Ciekawe są wynikające z tego faktu i skonkretyzowane przez Doktoranta wobec banku ogólne reguły wynikające z ustawy o dystrybucji ubezpieczeń w zakresie ubezpieczeń spłaty kredytu. Za wartościowe uważam także poczynione w tym rozdziale rozważania Autora odnoszące się do badań prawnoporównawczych w obszarze dystrybucji ubezpieczeń ochrony płatności (PPI) w Wielkiej Brytanii, gdzie na dużą skalę (także w wymiarze finansowym) ujawniło się zjawisko *missellingu*, z którym przyszło się zmierzyć brytyjskim organom ochrony. Zabieg taki uznać należy z całą pewnością za słuszny i pozwolił Doktorantowi na sformułowanie wniosków – także w kwestiach, które nadal w Polsce są marginalizowane (jak kredytowanie składek ubezpieczeniowych czy granice korzyści uzyskiwanych przez bank z tytułu prowizji w ramach dystrybucji ubezpieczeń spłaty kredytu).

Na uwagę zasługują także wnikliwe i wielowątkowe, uwzględniające krzyżowanie się różnych regulacji prawnych (ustawy Prawo bankowe, ustawy o kredycie konsumenckim, ustawy o kredycie hipotecznym, a nawet ustawy o usługach płatniczych) rozważania zamieszczone zwłaszcza w pkt 1.6, a dotyczące banku jako dystrybutora ubezpieczeń spłaty kredytu.

W rozdziale 1 (dokładnie 1.2) przy okazji rozważań dotyczących podmiotów stosunków prawnych nawiązywanych w ramach współpracy bankowo-ubezpieczeniowej, zabrakło mi uporządkowania i szerszych rozważań dotyczących pojęcia instytucji kredytowej w prawie unijnym ze wskazaniem także na regulacje prawną zawierającą definicje legalną tego pojęcia i odniesienie jej na grunt regulacji prawnej w Polsce. Poza tym wskazane byłoby także szersze niż uczynił to Doktorant odniesienie się do definicji klienta (w tym także klienta-konsumenta) w innych regulacjach prawnych zarówno w systemie prawa polskiego, jak i unijnego, jak w literaturze przedmiotu. Jest to z punktu widzenia rozprawy kwestia istotna, także dla dalszych rozważań.

Podczas zawartych w rozdziale 1 analiz (a dokładnie 6.1-właściwie 1.6.1) dotyczących banku jako dystrybutora ubezpieczeń spłaty kredytu na s. 59, Doktorant używa kontrowersyjnego określenia umowy kredytu jako umowy o usługę dominującą, podczas gdy raczej bardziej prawidłowym byłoby określenie jej jako umowy podstawowej lub źródłowej. Poza tym, na s. 61 niedostatecznie jasno Doktorant zajął stanowisko w poruszanej kwestii dotyczącej obligatoryjnego sposobu ustanowienia zabezpieczenia spłaty kredytu w

odniesieniu do kredytu konsumenckiego i kredytu hipotecznego, które będą kredytami sensu stricto w myśl l art. 69 ustawy Prawo bankowe i określenia relacji między tymi regulacjami.

W związku z tym, że Autor używa różnych określeń, wskazane byłoby także, by we Wprowadzeniu jasno zakreślił posługiwanie się różnymi pojęciami na określenie umowy kredytu (umowa kredytu, umowy kredytowe, umowa kredytu sensu stricto). Niewątpliwie takie ustalenia i konsekwencja w posługiwaniu się nimi w dalszej części rozważań w zawartych w rozprawie sprzyjałoby zachowaniu ich przejrzystości. Poza tym, co już było wskazane przez Recenzentkę, ubolewam nad tym, że rozdział 1, także jako ten najbardziej wielowątkowy, obszerny i kreślący tło dla dalszych rozważań, nie ma podsumowania.

Bardzo ciekawe rozważania podejmuje Autor w kolejnym rozdziale (drugim) poświęconym konstrukcji zabezpieczenia spłaty kredytu z wykorzystaniem umowy ubezpieczenia. Doktorant poszukuje źródeł stosunku zabezpieczenia wierzytelności kredytowej z wykorzystaniem umowy ubezpieczenia, odtwarza treść praw i obowiązków stron tego stosunku, rozpoczynając rozważania od wskazania specyfiki i charakteru wierzytelności kredytowej mającej źródło w umowie kredytu bankowego. Szczególnie cenne a jednocześnie istotne są uwagi dotyczące treści stosunków prawnych pomiędzy klientem, bankiem a ubezpieczycielem – które składają się na konstrukcję zabezpieczenia spłaty kredytu z wykorzystaniem umowy ubezpieczenia i umiejscowienie ich w klasycznych instytucjach prawa cywilnego z zakresu prawa zobowiązań. Interesujące są rozważania dotyczące wpływu specyfiki zabezpieczenia spłaty kredytu jako formy prawnej zabezpieczenia wierzytelności na sposób należytego wykonania zobowiązań stron umowy kredytu oraz umowy o ustanowienie zabezpieczenia. Pozytywnie oceniam zawartą w tym rozdziale (podobnie jak w pierwszym), analizę normatywną, uwzględniającą dorobek doktryny i orzecznictwa niemieckiego dotyczącą instytucji *datio solutionis causa*, a także wycinkowo w zakresie umowy o ustanowienie zabezpieczenia – odniesienie się do systemu prawa południowoafrykańskiego¹¹.

W dwóch kolejnych rozdziałach (3 i 4), Doktorant prezentuje umowę ubezpieczenia na życie jako typ ubezpieczenia osobowego powszechnie wykorzystywanego oraz umowę ubezpieczenia majątkowego jako instrumenty zabezpieczenia spłaty kredytu.

Rozważania zawarte w rozdziale 3, w którym dokonano analizy ubezpieczenia na życie jako instrumentu zabezpieczenia spłaty kredytu ze wskazaniem na warunki efektywności ochrony ubezpieczeniowej uważam także za niezwykle interesujące i wartościowe. Doktorant wskazuje w nim sposób w jaki dochodzi do ustanowienia prawnego zabezpieczenia spłaty kredytu z wykorzystaniem umowy ubezpieczenia na życie oraz zastanawia się nad tym, która

z instytucji jest właściwa dla realizacji tego celu: uposażenie banku do świadczenia z umowy ubezpieczenia na życie czy też przelew wierzytelności z tej umowy. Autor przyjął i szczegółowo zaprezentował jako tę odpowiednią instytucję uposażenia, w szczególności obowiązki rozliczeniowe banku w razie wygaśnięcia stosunku kredytowego przed śmiercią ubezpieczonego-kredytobiorcy oraz ochronę praw spadkobierców kredytobiorcy w razie zaniechania dochodzenia przez bank roszczeń od ubezpieczyciela. Za szczególnie interesujące uznaję dokonane przez Doktoranta w tym rozdziale analizy dotyczące generującej wiele nieprawidłowości i problemów kwestii ustalania sumy ubezpieczenia poprzez odesłanie do wartości salda zadłużenia z tytułu spłaty kredytu, także pod kątem abuzywności postanowień umowy kredytu, mającej wpływ na wadliwe jego określenie i tym samym dla ustalenia wysokości świadczenia ubezpieczyciela z tytułu umowy ubezpieczenia na życie.

Niezwykle wartościowe są także podjęte przez Autora rozważania zawarte w ostatnim rozdziale rozprawy (czwartym), poświęconym ubezpieczeniom majątkowym, gdzie zostały zaprezentowane najbardziej typowe rodzaje tego typu ubezpieczeń wykorzystywane na rynku w celu zabezpieczenia spłaty kredytu (jak przede wszystkim ubezpieczenie nieruchomości od ognia i innych zdarzeń losowych oraz ubezpieczenie od utraty wartości nieruchomości, ubezpieczenia niskiego wkładu własnego, ubezpieczenia pomostowe i ubezpieczenia od utraty źródła dochodu) ze wskazaniem na problemy prawne ujawnione dotychczas w praktyce. Ciekawe są także zamieszczone w tym rozdziale rozważania dotyczące stworzenia nowego produktu zaspokajającego specyficzne potrzeby uczestników rynku kredytów przeznaczonych na zakup nieruchomości – objęcia ochroną ubezpieczeniową nieruchomości ujmowanej jako przedmiot zabezpieczenia hipotecznego. Na uwagę zasługują także wnikliwe badania Doktoranta nad instytucją przelewu wierzytelności jako sposobu ustanowienia prawnego zabezpieczenia spłaty kredytu z wykorzystaniem ubezpieczeń majątkowych, ich charakteru i specyfiki, które zostały przeprowadzone nie tylko na gruncie prawa polskiego, ale także wzbogacone o doświadczenia w tym obszarze RPA jako kraju łączącego tradycje *common law* - z systemem prawa stanowionego. Pozwoliły one sformułować użyteczne dla polskiego systemu rozwiązania w tym zakresie.

Rozprawę wieńczy „Podsumowanie i wnioski *de lege ferenda*”, w którym Doktorant w rzeczowy i syntetyczny sposób odnosi się do treści pracy i przeprowadzonych w niej analiz. Jeśli idzie o ocenę ostatniej części rozprawy, zasadniczo jest ona pozytywna i podkreślić trzeba, że sformułowane w niej uwagi i wnioski wynikają z przeprowadzonych rozważań, co także należy ocenić pozytywnie.

Trudno się nie zgodzić z generalną i trafną konkluzją Doktoranta, że polski ustawodawca nie zabezpieczył odpowiednio praw wszystkich stron stosunku ubezpieczenia spłaty wierzytelności kredytowej i nie uwzględnił specyfiki tego typu ubezpieczeń oraz „środowiska” w jakim jest ono oferowane. Słusznie zauważa niedoskonałość regulacji i będącą jej skutkiem iluzoryczność w niektórych obszarach rzeczywistej ochrony interesów stron stosunków prawnych nawiązywanych w ramach dystrybucji ubezpieczeń spłaty kredytu w kanale bankowym. Na szczególną uwagę zasługują także sformułowane pod adresem ustawodawcy polskiego przez Doktoranta propozycje zmian regulacji prawnych (wnioski *de lege ferenda*) co do uregulowania niektórych kwestii. Wynikają one z analizy przepisów, problemów praktycznych w ich stosowaniu, niechęci do ich stosowania, przeprowadzonych badań empirycznych, a także przeprowadzonych analiz prawnooporównawczych porządków prawnych wybranych krajów (Niemcy, Wielka Brytania, RPA).

Dotyczą one w szczególności: szeroko rozumianego problemu odpłatności za świadczone usługi ubezpieczenia spłaty kredytu w ramach *bancassurance* (finansowania kosztów ochrony ubezpieczeniowej, limitacji wysokości prowizji banku -pośrednika), skutecznych instrumentów regulacji dostępnych KNF konstrukcji umów kredytowych i umów ubezpieczenia zawieranych w ramach *bancassurance*, właściwego ukształtowania treści stosunku zabezpieczenia spłaty kredytu z wykorzystaniem ubezpieczenia. Na pozytywną uwagę zasługują także sformułowane uwagi co do konieczności ingerencji ustawodawcy i wprowadzenia – obok istniejących rozwiązań – tzw. wskazania zabezpieczającego, z uwagi na konieczność zabezpieczenia interesów zarówno samych klientów (ubezpieczonych) oraz ich spadkobierców, jak i samych banków oraz zakładów ubezpieczeń oraz szczegółowego uregulowania kwestii wejścia do masy upadłości praw wynikających z przelewu bądź uposażenia dokonanych w celu zabezpieczenia wierzytelności kredytowej banku. Jest to istotne, z uwagi na, iż w krajowej praktyce obrotu dla zabezpieczenia wierzytelności kredytowych wykorzystywana jest zarówno instytucja przelewu, ale także – budząca w tym kontekście jeszcze więcej wątpliwości – instytucja uposażenia. Chodzi o wyraźne wyłączenie z masy upadłości wierzytelności z tytułu umów ubezpieczenia, jeśli przysługują one upadłemu na podstawie przelewu bądź uposażenia dokonanych w wykonaniu obowiązku zabezpieczenia wierzytelności, a wierzytelność zabezpieczana została już zaspokojona.

Doktorant formułuje zatem w „Podsumowaniu” szereg wartościowych spostrzeżeń natury ogólnej, jak i postulatów *de lege lata* i *de lege ferenda*. wynikających z przeprowadzonych rozważań, co niewątpliwie świadczy nie tylko o umiejętnościach

samodzielnego prowadzenia badań i syntetycznego reakapitulowania, ale także potwierdza bardzo dobrą znajomość analizowanego obszaru badawczego.

Zabrakło mi jednak w podsumowaniu uwag dotyczących proponowanych przez Doktoranta rozwiązań, w związku z ujawnionymi i analizowanymi przez Doktoranta nadużyciami związanymi z dystrybucją ubezpieczeń spłaty kredytów, które mogłyby przyczynić się do eliminowania tych zjawisk lub ułatwiłyby organom ochrony przeciwdziałanie im oraz usuwanie ich negatywnych skutków w celu zwiększenia poziomu ochrony poszkodowanym.

Podsumowując, wszystkie rozdziały są niezwykle wartościowe, a zawarte w nich rozważania, jak i konkluzje bardzo cenne, trafne i świadczące o dojrzałości badawczej Autora. Doktorant w recenzowanej pracy w sposób przekonujący i logiczny odpowiada na wszystkie postawione pytania badawcze. Zajmuje w dyskusyjnych kwestiach własne stanowisko i wyciąga słuszne wnioski zaprezentowane zasadniczo w klarowny sposób, które wynikają z przeprowadzonych rozważań.

Rozprawa mgr. Dawida Rogozińskiego, zwłaszcza gdy zostanie opublikowana, do czego Recenzent zachęca, po dokonaniu niezbędnych korekt i uzupełnień, ma szansę wywołać w środowisku naukowym dyskusję na temat właściwej, spójnej systemowo i co ważne - skutecznej regulacji prawnej dotyczącej ubezpieczenia spłaty kredytów oferowanego w ramach współpracy bankowo-ubezpieczeniowej, dopasowanej do aktualnych potrzeb rynkowych, ale także zabezpieczającej interesy zaangażowanych stron i zapewniającej bezpieczeństwo i stabilny rozwój tego fragmentu rynku finansowego.

Recenzowana rozprawa wykazuje zatem ogólną wiedzę teoretyczną Doktoranta, jego swobodę poruszania się w obszernych i zróżnicowanych materiałach źródłowych. Na specjalną uwagę i wysoką ocenę zasługuje treść wieńczącej rozprawę Podsumowania zawierającego nie tylko bogactwo generalnych ocen w tym również krytycznych aktualnej regulacji prawnej w zakresie ale także wiele konkretnych, postulatów *de lege ferenda*.

Przeprowadzone badania, zgodnie z postawionymi celami, pozwoliły na identyfikację w toku analiz luk prawnych, potencjalnych problemów z wykładnią przepisów wyznaczających pozycję prawną stron stosunków prawnych nawiązywanych w ramach umów ubezpieczenia spłaty kredytów, wskazując obszary, które powinny zostać sanowane w drodze zmian legislacyjnych. Doktorant podjęte w rozprawie badania prowadzi wielopłaszczyznowo, wieloaspektowo, jednocześnie zachowując zdyscyplinowanie i konsekwencję w prezentacji wyników przeprowadzonych badań i dokonanych analiz prawniczych. Autor umiejętnie prezentuje i interpretuje obszerne materiały, nie unikając rozwiązywania trudnych i

niejasnych, niejednoznacznych problemów, właściwie argumentując swoje stanowisko. Takie podejście Autora do realizacji zamierzonego celu badawczego świadczy niewątpliwie o dużej znajomości badanej problematyki, rzetelności, samodzielności i dojrzałości badawczej.

Zastosowane przez Autora metody badawcze oraz przeprowadzone rozważania ukazujące bardzo szerokie spektrum problemów na tle ubezpieczenia spłaty kredytów i pozycji prawnej stron stosunków prawnych nawiązywanych w ramach współpracy bankowo-ubezpieczeniowej i dystrybucji ubezpieczeń spłaty kredytu w prawie polskim wskazują na umiejętności syntetycznego ujęcia przeanalizowanego materiału źródłowego oraz świadczą także o wysokim walorze merytorycznym recenzowanej rozprawy doktorskiej.

Podsumowując zawarte w tej części uwagi dotyczące treści rozprawy doktorskiej mgr. Dawida Rogozińskiego, raz jeszcze podkreślić umiejętność Doktoranta wplatania wątków prawno-porównawczych oraz właściwego uzasadnienia w każdym przypadku wyboru określonego kraju do tych rozważań w różnych kontekstach i wybranych obszarach: a to przy okazji definiowania zjawiska *bancassurance* (Francja) w rozdziale 1 (s. 26), a to przy okazji rozważań związanych z nadużyciami związanymi z ubezpieczeniami spłaty kredytu (PPI): w postaci *missellingu* podczas dystrybucji ubezpieczeń przez instytucje kredytowe w Wielkiej Brytanii i podejmowanymi tam działaniami zaradczymi (s.27-45), a także w zakresie problemów wysokości prowizji pośrednika w orzecznictwie brytyjskim (s. 81-90), przy okazji rozważań dotyczących finansowania kosztów ochrony ubezpieczeniowej przez kredytobiorcę (1.7), oraz 1.8 (s. 103 i 109-111) odnośnie do kredytowania składki ubezpieczeniowej, czy rozważania dotyczące umowy zobowiązującej do ustanowienia zabezpieczenia w prawie Republiki Południowej Afryki w rozdziale 2 (s. 163) wykazującym wiele podobieństw do polskiego porządku prawnego w tym obszarze, czy wreszcie rozważania prawno-porównawcze zamieszczone w rozdziale 3 dotyczące charakteru prawnego umowy ubezpieczenia na życie jako ubezpieczenia spłaty kredytu z odniesieniem do prawa, doktryny i orzecznictwa niemieckiego i południowoafrykańskiego. Niewątpliwie zastosowany przez Doktoranta zabieg podnosi walory merytoryczne rozprawy, wskazuje na znajomość poruszanych problemów, łatwość analizowania ich także w obcych porządkach prawnych i przenoszenia na grunt polski, a tym samym duże umiejętności badawcze Doktoranta i zasługuje na pochwałę i uznanie.

3. Ocena warsztatu naukowego oraz formalnej strony rozprawy doktorskiej

Rozprawa doktorska została oparta na bogatym ilościowo i zróżnicowanym materiale źródłowym zaprezentowanym w obszernym wykazie bibliograficznym pomieszczonym na

przeszło trzydziestu stronach (s.285-318), a zawierającym: 385 pozycji z literatury (monografie artykuły), w tym w j. angielskim, 237 pozycji orzecznictwa (w tym 180 orzeczeń sądów polskich, 18 orzeczeń TSUE i 39 orzeczeń sądów innych krajów (brytyjskich, niemieckich, południowoafrykańskich) oraz 54 pozycji materiałów internetowych (powołanych również w odsyłaczach). Poza tym, Autor wykorzystał także bogaty materiał empiryczny w postaci wzorców umownych, o których wspomniał we Wprowadzeniu i była o nich mowa także. Wyrazić trzeba ubolewanie, że Doktorant nie ich zamieścił w odrębnym wykazie.

W mojej ocenie, bibliografia jest imponująca jak na standardy prac doktorskich i nie można jej ocenić inaczej niż pozytywnie. Zawiera niezwykle bogatą polską i obcą literaturę przedmiotu i inne materiały źródłowe, w tym także anglojęzyczne. Wprawdzie rozprawa traktuje zasadniczo o polskich rozwiązaniach prawnych i problemach praktycznych dotyczących ubezpieczeń spłaty kredytów w kanale bankowym, a tym samym Doktorant odwołuje się zasadniczo do poglądów polskiej doktryny prawa i pozycji literatury przede wszystkim prawniczej, ale również (co warto podkreślić) nie zabrakło także pozycji z zakresu literatury ekonomicznej, zwłaszcza dotyczącej ryzyka i odpłatności. Poza tym, z uwagi na umiejętnie wplecione wątki prawnoporównawcze i prezentowane także doświadczenia w tym obszarze innych krajów (Wielka Brytania, Niemcy, RPA), w wykazie znajdują się także nie tylko polskie pozycje bibliograficzne (literatura, orzecznictwo i inne materiały).

Gdyby chcieć zgłosić uwagi odnośnie do strony formalnej rozprawy, to brakuje wykazu aktów prawnych wykorzystywanych i przywoływanych przez Doktoranta, zarówno tych z zakresu prawa krajowego, prawa UE, jak i analizowanych porządków prawnych (Francja, Wielka Brytania i RPA). Wykaz skrótów zamieszczony na początku zawiera bowiem tylko niektóre z nich, przede wszystkim te, do których Doktorant często się odwołuje. Wykaz aktów prawnych z podziałem na porządki prawne (prawo polskie, prawo UE i inne) byłby jednak jak najbardziej wskazany i pożądanym, podobnie jak uczynił to Autor z wykazem orzecznictwa. W tym miejscu także chciałabym zgłosić dwie uwagi odnoszące się do aktów prawnych, a mianowicie: nie zawsze przy wskazywaniu numeru artykułu z poszczególnych aktów prawnych, Doktorant dokładnie to oznacza, stosując czasem jedynie określenie (np. art.10 ust.4 ustawy), przez co tekst jest mało przejrzysty, gdyż Autor odwołuje się do różnych aktów prawnych prowadząc rozważania i precyzja byłaby tutaj wskazana. Poza tym, nie wszystkie akty prawne są przywoływane przez Autora z aktualnymi publikatorami (np. ustawa o usługach płatniczych, w odniesieniu do której też w niepełny sposób wskazuje akty prawa UE, które ona implementuje).

Co do formalnej strony rozprawy doktorskiej – podkreślić należałoby także, że przypisy w recenzowanej pracy, których w sumie jest 824, zostały skonstruowane co do zasady rzetelnie i zgodnie z obowiązującymi zasadami ich sporządzania, choć drobne niedociągnięcia w tym zakresie się pojawiają.

W tekście pojawiają się też drobne błędy interpunkcyjne, niezgrabności językowe, redakcyjne i stylistyczne oraz powtórzenia. Nie są one jednak liczne i nie wpływają znacząco na jego odbiór. Pojawiają się także błędy literowe tzw. literówki, zarówno w nazwach czasopism, w nazwiskach Autorów przywoływanych pozycji literatury przedmiotu, jak i w tekście głównym.

Autor stosuje złe określenie na oznaczenie liczby mnogiej – zamiast umów kredytu, czy umów kredytowych – umów kredytów w kilku miejscach w treści pracy, w tym także w podsumowaniu. Używa także pewnych „niezgrabnych” określeń z języka potocznego, np.: „warty odnotowania”, tajemnica przedsiębiorstwa banku:” zamiast „tajemnica bankowa”, „wytknąć” oraz formę osobową poprzez częste używanie zwrotów : „możemy”, „będziemy”, „interesuje nas”, „interesującym nas”. :nasze wyobrażenie”,

Na koniec tej części recenzji, warto zaznaczyć, że wskazane niedociągnięcia natury formalnej nie są jednak liczne i zasadniczo nie wpływają na i tak wysoką wartość merytoryczną rozprawy doktorskiej. Nie mniej warto byłoby je uwzględnić podczas przygotowania jej do opublikowania na co z całą pewnością ona zasługuje.

Konkluzja

Reasumując: rozprawa doktorska Pana mgr. Dawida Rogozińskiego stanowi oryginalne i udane rozwiązanie bardzo istotnego i aktualnego – tak dla teorii jak i praktyki - problemu badawczego. Jest ona merytoryczną analizą przepisów prawa polskiego, ze wskazaniem na problemy w praktyce jego, koniecznym odniesieniem do regulacji prawa unijnego oraz wybranych krajów, dotyczących ubezpieczenia spłaty kredytów dystrybuowanych w kanale bankowym, wzbogaconą o konkretne propozycje zmian w zakresie legislacji. Po jej opublikowaniu, co było już przez Recenzentkę podkreślane, może w istotnym stopniu wypełnić lukę w krajowym piśmiennictwie w tym obszarze, zwłaszcza z perspektywy pozycji stron stosunków prawnych nawiązanych w ramach *bancassurance*, w tym także ochrony klienta tych dwóch świadczonych w tym zakresie usług finansowych (ubezpieczenia i kredytu).

Napisana przez mgr. Dawida Rogozińskiego rozprawa doktorska jest nie tylko bardzo interesująca, ale także doniosła tak dla doktryny szeroko rozumianego prawa rynku

finansowego, a w jego ramach przede wszystkim prawa usług finansowych, w szczególności ubezpieczeniowych i kredytowych, jak i praktyki jego stosowania, przy staranna, rzetelna, przemyślana i zasadniczo, z nielicznymi wyjątkami, wnikliwa. Podczas jej pisania wykazał się On dużym zacięciem badawczym i umiejętnością formułowania samodzielnych wniosków, Autor nie bał się stojących przed nim wyzwań badawczych. Doktorant wykazał się umiejętnością samodzielnego krytycznego podejścia do szeroko analizowanego problemu i zgromadzonego bogatego materiału źródłowego, co niewątpliwie wymagało dużego nakładu pracy. Na uwagę zasługuje także fakt, że prowadzonym przez Niego rozważaniom o wysokim poziomie merytorycznym towarzyszył zasadniczo także bardzo dobrze opanowany warsztat pisarski i styl, choć niepozbawiony jakiś drobnych niezgrabności.

Omawiając konstrukcję konkretnych instytucji prawnych przewidzianych w omawianych aktach prawnych odnoszących się do umowy ubezpieczenia jako instrumentu zabezpieczenia wierzytelności kredytowych Autor, podkreśla jest istotę, cel, zwraca uwagę na pojawiające się problemy interpretacyjne pojawiających się w praktyce stosowania przepisów prawnych regulujących wyodrębnione ubezpieczenia spłaty kredytu w szeroko ujmowanym orzecznictwie sądów krajowych i obcych i wskazuje na ewentualne nieprawidłowości w ich stosowaniu.

Po dokonaniu analizy rozprawy doktorskiej mgr. Dawida Rogozińskiego pt. „Umowa ubezpieczenia jako instrument zabezpieczenia wierzytelności kredytowych”, napisanej pod kierunkiem dr hab. Doroty Maśniak, prof. UG, stwierdzam, że stanowi ona oryginalne i udane rozwiązanie bardzo istotnego i aktualnego – tak dla teorii jak i praktyki - problemu badawczego. Jest merytoryczną i wnikliwą analizą przepisów prawa polskiego z koniecznym odniesieniem do regulacji prawa unijnego, a nawet porządków prawnych wybranych krajów, obszernego orzecznictwa sądów krajowych, jak i obcych ze wskazaniem na problemy w praktyce ich stosowania, wzbogaconą o wartościowe wnioski *de lege ferenda*.

Ponadto, wykazuje ona ogólną wiedzę teoretyczną Doktoranta w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne, a także umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej i wyciągania właściwych wniosków z przeprowadzonych badań.

Praca doktorska mgr. Dawida Rogozińskiego stanowi oryginalne, kompleksowe (dotychczas nie spotykane w literaturze krajowej), rozwiązanie budzącego wiele kontrowersji, a przy tym doniosłego teoretycznie i praktycznie problemu naukowego,

które zostało zaprezentowane przede wszystkim w ujęciu prawnym (w tym prawnooporównawczym), z niezbędnym kontekstem ekonomicznym i społecznym.

Recenzowana rozprawa doktorska mgr. Dawida Rogozińskiego pt. „Umowa ubezpieczenia jako instrument zabezpieczenia wiarytelności kredytowych” spełnia wszystkie wymogi określone w art. 187 ust.1 i 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tj. Dz.U. z 2023 r., poz. 742) i tym samym może stanowić podstawę do przeprowadzenia dalszych czynności w przewodzie doktorskim.

Reasumując, wnioskuję o dopuszczenie mgr. Dawida Rogozińskiego do publicznej obrony rozprawy doktorskiej. Biorąc pod uwagę wysoki poziom merytoryczny dysertacji i inne jej walory podkreślone w niniejszej recenzji, wnioskuję także o jej wyróżnienie.

